

---

# **50% versie**

## **Omgevingsvisie Bernheze**

Versie 3.0  
Datum: 06-02-2023  
Gemeente Bernheze  
Kragten B.V.

---



## **Leeswijzer: Wat is de 50 % versie omgevingsvisie en wat gaan we er mee doen tijdens de dialoogsessie**

### **Wat is een 50 % versie?**

Voor u ligt een eerste ruwe selectie uit de tussenrapportage “drie toekomstscenario’s voor Bernheze in 2040”. Deze ruwe selectie noemen we de 50% versie van de omgevingsvisie.

50% omdat, onder andere:

- er nog verschillende maatschappelijke opgaven nog niet (volledig) voorzien van een antwoord;
- de uitkomsten van de Omgevingseffectrapportage zeer recent in concept beschikbaar zijn gesteld;
- een nieuwe indeling per thema, andere kopjes en het logische verhaal nog gemaakt moet worden
- de ambities (in cijfers uitgedrukt) nog langs de lat gelegd moeten worden van wat het rijk en de provincie voorschrijft of verwachten voor te schrijven in het kader van de Omgevingswet en welke beleidsvrijheid we dus als gemeente hebben;
- de inbreng van onze partnerorganisaties in de dialoogsessie van 15 februari nog moet plaatsvinden, zowel t.a.v. wat zij zelf willen initiëren als t.a.v. wat zij een wenselijke toekomst vinden

### **Hoe is deze selectie tot stand gekomen?**

Het bureau Kragten dat ons ondersteunt bij de omgevingsvisie en een ambtelijk team van de gemeente Bernheze hebben een selectie gemaakt van ambities uit de drie scenario’s, waar zij in eerste instantie enthousiast over zijn. Er heeft nog geen enkele toets plaats gevonden en is nog geen garantie dat het de ‘eindstreep’ haalt van de omgevingsvisie. Maar dan hebben we een begin.

### **Dialoogsessie 15 februari**

Doel van de 3<sup>e</sup> dialoogsessie is onder meer:

- **Consensus building**  
Partnerorganisaties worden gevraagd met elkaar in dialoog te gaan en met gezamenlijke (verbeter) voorstellen voor de 50% versie van de omgevingsvisie te komen.
- **Minimale eisen**  
Ophalen van de minimale eisen voor het ondertekenen van de omgevingsvisie en het omgevingsconvenant
- **Agree to disagree**  
Toetsen waar het schuurt met de ambities van of tussen de partnerorganisaties (en waar dus bestuurlijke of ambtelijke vervolgactie op nodig is)
- **Comfort**  
Voortzetten van de goede samenwerkingsfeer en daarmee de basis versterken van in co creatie werken aan de omgevingsvisie. “hier wil ik als partnerorganisatie bij horen!”

### **Voorbereiden op de dialoogsessie op 15 februari**

U kunt zich het beste voorbereiden:

1. Check vooraf of uw ambities in overeenstemming zijn met de 50% versie.
2. Bedenk vooraf welke ambities u wil toevoegen of veranderen aan de 50% versie, omdat uw belang dan beter in de omgevingsvisie tot z'n recht komt. Bedenk dat u met andere partners hierover overeenstemming moet bereiken.
3. We willen in de lunchpauze de intentie uitspreken dat we samen tot een omgevingsvisie willen komen, omdat we de toekomst van Bernheze samen willen maken. Daar zal ook een fotograaf zijn die dat vast legt. We zouden het op prijs stellen, wanneer u daaraan wil deelnemen en zo te bevestigen dat we samen bouwen aan de toekomst van Bernheze.

### **Wat is de opzet van de 50% versie**

Deze 50% versie bevat alleen de kern van de omgevingsvisie: de gezamenlijke ambities per thema.  
De opbouw ziet er als volgt uit:

# Thema

## **Richting gevende tekst (hoofddoel)**

+ Toelichting op opgave die we zien (waarom)

## **Richtinggevend subdoel (hoe)**

- **Wat stellen we voor/ waar zetten we op in (wat)**
  - Voorbeelden/kansen/mogelijkheden
  - Ter illustratie
  - .....
  - \

# Thema: gezonde leefomgeving

Onze leefomgeving bevordert onze (positieve en brede) gezondheid, voor alle leeftijden.

De gezondheid staat steeds meer onder druk, door de blootstelling aan lichaamsvreemde stoffen in de lucht, het oppervlaktewater en de bodem, in ons eten en drinkwater. We zien gelukkig de laatste jaren de uitstoot van sommige stoffen in de lucht die schadelijk zijn voor onze eigen gezondheid afnemen. Tegelijkertijd zien we veel verleidingen die leiden tot een inactieve leefstijl, ongezonde (eet)gewoonten, eenzaamheid en mentale problemen. Verschillen tussen buurten zijn groot.

**PM. De ambities voor 2030, 2040, 2050**

Dat willen we anders, daarom

## We verminderen externe gezondheidsrisico's

- We voldoen aan normen voor schone lucht, - bodem en -water en voor geluid- en geurhinder.
  - We zetten in op een schone lucht en halen het Schone Lucht Akkoord in 2050 voor 100%. Hetzelfde geldt voor geuroverlast. We meten dat en rapporteren daarover.
  - We zetten in op een goede bodem- en waterkwaliteit. De waterkwaliteit in sloten, beken en ander oppervlakte water voldoet in 2030 aan de normen, zoals de KRW.
- Met veel agrarische activiteit is reductie van het risico van ziektes van dier op mens nodig.
  - Met behulp van technische innovaties minimaliseren we zoönose en andere ziekteverwekkers als gevolg van agrarische activiteiten.
- Onze beken en waterlopen zien we graag schoner doordat we minder overstorten uit het riool in het oppervlaktewater na en forse regenbui hebben.

## We stimuleren inwoners en bezoekers om te bewegen (en sporten)

- Dit doen we met groene gezonde structuren. Dit zijn groene structuren waarin we het voor mensen aantrekkelijk maken om te genieten, te zijn en te bewegen.
  - In de kernen en op bedrijventerreinen verleiden we inwoners en werknemers graag tot ommetjes via deze groene gezonde structuren.
  - Belangrijke routes (ook tussen kernen en het buitengebied) voor recreanten en woonwerk/-schoolverkeer in de regio versterken we met groen.
  - In de groene gezonde structuur staat gezondheid voorop, dus bijv. geen roken of overlast (harde muziek).
  - De (buiten)locaties van sporten leveren een bijdrage aan andere maatschappelijke opgaven als klimaat, biodiversiteit, rookvrije generatie en de gezonde sportkantine
  - De groene gezonde structuren richten we ook als natuurlijke biodiversiteitsrijke verbindingen van dorpskern met het buitengebied in, bijvoorbeeld naar bos, natuurgebieden en waterlopen.
  - Deze (groen)structuren combineren we met andere opgaven zoals waterberging, gezonde voedselplaatsen en warmte/koelte plekken waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, zowel van in als buiten hun eigen cirkel en waar ook moeilijke onderwerpen (als armoede, psychische aandoeningen en ongezond leven) bespreekbaar zijn.
  - We willen dat het zwemmen in oppervlakte water gezond en veilig kan.
  - Het uitnodigende karakter van deze verbindingen versterken we met aanleidingen om te sporten en bewegen. (zoals: wandelen, fietsen, sporten, vissen, kanoën en calisthenics).

- We zien hier ook mogelijkheden voor landart/kunst om deze uitnodigende rol te vervullen.
- We hebben aandacht voor diverse doelgroepen (bijv. rolstoel, slechtziend, prikkelarm en dementievriendelijk), waarbij het stimuleren van gezondheid prioriteit is.
- Kinderen groeien op in het groen en worden volop uitgenodigd om te bewegen
  - Door het realiseren van ook voor de buurt toegankelijke groen-blauwe schoolpleinen, -speelplekken en -verbindingen.
  - Sport, ook de teamsporten (helpend voor de inclusieve ontwikkeling) faciliteren we zo mogelijk in het groen.
  - Natuureducatie is onderdeel van het opgroeien in het groen.
- We stimuleren actieve vervoersvormen, zoals fietsen en wandelen.
  - Komende jaren willen we zestig kilometer aan snelfietsroutes faciliteren. Door dit deels over bestaande infrastructuur te faciliteren (verkeersluw maken als fietsstraat en vaker kiezen voor eenrichtingsverkeer), kunnen we dertig kilometer hiervan al in 2030 realiseren.
  - De verbindingen voor autoverkeer naar de regio zijn, zoals ze nu zijn, ook richting de toekomst voldoende.
  - Een veiligheidsupdate van het bestaande wegennet is wenselijk. Met prioriteit voor betere en veiligere fietsroutes en een uniform verkeersbeleid waarbij we aandacht aan de groene beleving en de aantrekkelijkheid van de routes voor het actieve verkeer direct meenemen.

## We creëren plekken om tot rust te komen

- We richten meer verblijfsplekken groen in
  - Groene omgevingen lenen zich goed om te ontstressen
  - Uitzicht op groen werkt ook stressverlagend, daarom vergroenen we onze kernen
- Vanuit de kernen ontsluiten we het buitengebied beter voor actief verkeer
  - De lagere dynamiek in het buitengebied prikkelt zintuigen anders.

## We stimuleren ontmoetingen

- Openbare ruimte bewust inrichten op het elkaar (onverwachts) ontmoeten
  - In de groene gezonde structuren brengen we bewust verschillende doelgroepen samen.
  - We nodigen mensen uit om gebruik te maken van de openbare ruimte en daarin zichtbaar te zijn. Daarom geven we prioriteit aan het actieve verkeer, (samen) wandelen, fietsen, sporten en spelen, in plaats van auto's.
- We richten plekken in die bewust bijdragen aan meer ontmoetingen, onder meer in de groene gezonde structuren
  - Actief (met elkaar) aan de slag gaan in de openbare ruimte bijvoorbeeld in het groen onderhoud draagt bij aan ontmoetingen en mentale/fysieke gezondheid. Dit kan voor groepen ook vanuit de dagbesteding.
  - Voedseltuinen en -bossen zijn ontmoetingsplekken, voor mensen die mee willen doen of iets willen veranderen in hun eigen leefomgeving, naast dat ze gezond voedsel opleveren. Hier willen we, in overleg, meer ruimte aan geven.
  - Het actieve verenigingsleven koesteren we en versterken we
- We stimuleren het organiseren van activiteiten die bijdragen aan ontmoetingen
  - (Georganiseerd) kennis delen over groen en gezondheid draagt bij aan ontmoetingen tussen mensen.

## We zorgen voor elkaar

- We creëren een gevoel van gemeenschap
  - De inrichting van de openbare ruimte is gericht op elkaar zien en ontmoeten
  - We stellen ruimte beschikbaar in gemeenschapshuizen om elkaar te ontmoeten en met elkaar in gesprek te gaan
  - Meewerken in verenigingen/maatschappelijke initiatieven bevordert (het leren) samenwerken
- We delen de opbrengst (oogst) uit onze openbare ruimte
  - We kiezen waar mogelijk voor eetbaar groen in onze openbare ruimte. De oogst die dat oplevert is van iedereen.
  - Bij initiatieven als voedselbossen en moestuinen in de openbare ruimte bouwen mensen recht van oogst op door mee te werken.
- We zetten steviger in op het zelforganiserend vermogen van de gemeenschap
  - Door functies en woningen te diversifiëren brengen we verschillende doelgroepen samen, bijvoorbeeld jong en oud, zodat burens meer voor elkaar kunnen betekenen.
  - Wanneer mensen het beheer van (een deel van de) openbare ruimte zelf willen organiseren dan bieden we daar, in overleg, ruimte aan.
  - We moedigen het aan om meer te delen (in coöperatie verband) waardoor we ruimte anders kunnen inrichten. Dit geldt bijvoorbeeld voor autobezit.
- Agrarische bedrijven die verbreden met zorg- of maatschappelijke functies ondersteunen we
  - Naast voedselproductie geven veel agrariërs aan graag nevenactiviteiten te ontplooien. We stimuleren nevenactiviteiten met een maatschappelijke functie.
  - We bieden nieuwe zorgconcepten zoals farmcommunities en andere woonvormen voor ouderen meer de ruimte. Zeker concepten die ouderen en jongeren aan elkaar verbinden vinden we interessant.
  - Onderzoeken of voor de Abdij van Berne een woon-zorgconcept mogelijk is, in coöperatie met Het Laverhof

## Onze openbare ruimte is van en voor iedereen

- Speciale doelgroepen bieden we juist in de openbare ruimte wat extra's
  - We worden een inclusieve en toegankelijke gemeente. Door de openbare ruimte op bepaalde plekken bewust in te richten, zodat iedereen zich thuisvoelt in de openbare ruimte. Als aanvulling op de andere maatregelen die we hiervoor nemen. We houden rekening met de toegankelijkheid van onze openbare ruimte, zorgen voor prikkelvrije zones en zorgen ervoor dat iedereen zonder belemmeringen deel kan nemen aan de samenleving.
  - We bieden in de openbare ruimte een aantal plekken aan waar het goed vertoeven is. Dit zijn, zeker voor mensen met een smalle beurs, plekken die als 'uitje' kunnen fungeren. Denk aan een bijzondere speelplek of een recreatieplas.

# Thema: leefbare kernen

Door innovatief, groen en compact te bouwen creëren we aantrekkelijke kernen waar het voor goede mix van mensen fijn wonen is.

Komende jaren hebben we een woningbouwopgave. Deze kwantitatieve opgave gebruiken we graag om direct een kwalitatieve slag te maken. Een kwalitatieve slag, die antwoord geeft op een andere opgaven, zoals een diverser woningaanbod waardoor we verschillende doelgroepen in onze kernen kunnen behouden of aantrekken. Met de manier van bouwen stimuleren we innovatieve bouwvormen, die beter zijn voor de omgeving en bouwen we op een manier waardoor het in een veranderend klimaat ook goed wonen blijft in de kernen.

De opgaven voor verduurzaming zijn fors, zoals in 2050 100% circulair en 100% CO2 neutraal. PM

## We breiden innovatief in: compact, betaalbaar en divers aanbod

- We breiden onze kernen in met onder andere innovatieve en compacte bouwmethodes, maar behouden het dorpse karakter.
  - .....
  - .....
- Betaalbaarheid van (een deel van) het aanbod is nodig om iedereen een kans te bieden
  - Door prefab constructies te gebruiken
  - Door lokale grondstoffen te benutten
- We zorgen voor meer variatie onder meer om de doorstroming te bevorderen. Te denken valt aan:
  - Flexwoningen en (tijdelijke) tiny houses,
  - Generatiewoningen, kangoeroe-woningen
  - Splitsing van grotere woningen en
  - 'ruimte voor ruimte' inzetten voor kleinere woningen.

## Onze kernen zijn groen, klimaatadaptief en natuurinclusief

- We zetten in op 20% meer groen in onze kernen in 2035
  - Dit is voor 15% grondgebonden groen. Deze ruimte komt van overbodig 'grijs' dat we vergroenen. Op het moment dat we de openbare ruimte gaan (her)inrichten hebben we hier aandacht voor. Daarbij verwachten we dat door de mobiliteitstransitie, (grijze) parkeerruimte vrijkomt, deze ruimte vergroenen we.
  - Voor 5% is dit groen wat we op daken en gevels toevoegen
- Groen combineren we zoveel mogelijk met andere opgaven
  - We zien groen niet enkel als een mooi behangetje, maar als een probleemoplosser, om dit effect zo groot mogelijk te maken combineren we het met andere opgaven.
  - We combineren groen met speel- en sportvoorzieningen
  - Groen draagt bij aan het vergroten van klimaatadaptieve mogelijkheden (waaronder het vast houden van water, schaduwlevering en het verkoelen van de omgeving)
  - We willen meer ruimte bieden aan (gezond) voedsel/eetbaar groen en mensen hier meer mee verbinden. Daarom bieden we ruimte aan pluktuinen, voedselbossen en concepten als herenboeren.
  - De aantrekkelijkheid van de kernen willen we graag samen met onze inwoners vormgeven, daarom geven we daar zeker in het groen steeds meer ruimte aan.
  - Door deze groene plekken met een diversiteit aan planten in te richten kunnen we de biodiversiteit herstellen.
- Onze kernen richten we klimaatadaptief in, we verwachten extremere weersomstandigheden

- Dit vraagt om slimigheden in de bouw om de nadelen hiervan zoveel mogelijk op te vangen, zoals goede isolatie, groene daken, lichte gevels, goede oriëntatie ten opzichte van de zon en regenwaterberging.
- Onze kernen richten we natuurinclusief in, het groen en het bebouwde deel
  - .....
- Door het vergroenen van de kernen versterken we de verbinding met het buitengebied
  - ....

## Onze kernen zijn duurzaam

- In 2050 zijn we 100% circulair  
Wanneer nieuwe grondstoffen nodig zijn, wordt zoveel mogelijk gebruikgemaakt van duurzaam geproduceerde, hernieuwbare (onuitputtelijke) en algemeen beschikbare grondstoffen. Zoals biomassa, dat is grondstof uit planten, bomen en voedselresten. Dit maakt Nederland minder afhankelijk van fossiele bronnen en het is beter voor het milieu. In 2030 moet Nederland al 50% minder primaire grondstoffen gebruiken (mineralen, metalen en fossiel).
  - We kiezen voor andere bouwmethodes waardoor we 50% minder primaire grondstoffen gebruiken..
  - We gebruiken grondstoffen die beter (hoogwaardig) te hergebruiken zijn.
- In 2050 zijn we 100% CO2 neutraal
  - We gebruiken meer biobased materialen, zodat we bijdragen aan de opslag van CO2
  - Nieuwe gebouwen realiseren we bij voorkeur met gebiedseigen, lokale biobased materialen.
  - We bouwen gasloos en verplichten het gebruik van hernieuwbare energiebronnen
- We kiezen vaker voor modulaire bouwmethodes
  - Dit maakt het mogelijk om sneller en flexibeler te bouwen, zodat we beter in kunnen spelen op de vraag, ook voor kortere periodes.
  - Doordat het een lichte vorm van bouwen is wordt het makkelijker om een laag toe te voegen aan de bestaande stad.
- We geven de energie- en warmtetransitie vorm
  - ...
- We bouwen natuurinclusief, zodat de biodiversiteit van de gebouwen weer toeneemt met bijv. rust en nestplaatsen

## Aantrekkelijk wonen en leven

- We richten ons op de lokale behoefte om te wonen met goede zorg voor elkaar
  - Diversifieer het huidige woningaanbod. Dit kan door bijvoorbeeld tiny houses, (tijdelijke) startersunits of mantelzorgwoningen aan het huidige aanbod toe te voegen. Binnen 15 jaar denken we aan een substantiële toename van dit soort woningen.
  - Prioriteit geven we aan starterswoningen voor jongeren. Zeker in de kernen Vorstenbosch en Loosbroek is aandacht voor verjonging gewenst.
  - In het buitengebied bieden we ruimte voor kleinschalige (ecologisch en duurzame) woonlocaties en alternatieve woonvormen (zoals boerderij- en woongemeenschappen). Kleinschalige historische erven en erfgroen in het buitengebied herstellen we.
- Een goede verdeling huur- en koop woningen houdt de kernen aantrekkelijk voor iedereen
  - Wij hechten aan minimaal 30% sociale huur en sociale koop voor de periode tot 2027
  - De doelstellingen voor woningbouw tot 2027 worden onverkort overgenomen uit het bestaande beleid van de gemeente. In een uitvoeringsprogramma waarborgen we de realisatie van die doelen tot 2027.



- We gaan verkennen hoe en met wie we de naoorlogse wijk in Heesch kunnen revitaliseren
- We bieden meer ruimte aan inclusief ontmoeten
  - Maatschappelijk vastgoed richten we zo in dat het in 2030 ruimte biedt voor ontmoeting op een veilige en gezonde manier.
  - We borgen de toegankelijkheid voor diverse doelgroepen (bijv. rolstoel, slechtziend, prikkelarm en dementievriendelijk)

## Verkeersluwe kernen met prioriteit voor wandelen en fietsen

- Actief verkeer krijgt prioriteit boven gemotoriseerd verkeer.
  - Verkeersverbindingen voor actief verkeer geven we meer prioriteit en richten we aantrekkelijk en sociaal veilig in, bij voorkeur met groen.
  - In de kernen is de maximale snelheid dertig kilometer per uur. We richten woon- en winkelerven in waar alleen stapvoets gereden mag worden.
  - We faciliteren zoveel mogelijk rechtstreekse fiets- en wandelverbindingen vanuit de wijken naar voorzieningen
  - We zorgen voor veilige en aantrekkelijke fietsroutes naar de voorzieningen in de regio.
  - Voor recreatief verkeer en (snel)fiets verkeer leggen we 60 kilometer aparte routes aan. Dit doen we door wegen verkeersluw te maken en/of eenrichtingsverkeer in te voeren. In 2030 is zo al dertig kilometer ingericht.
  - We onttrekken van het smalle wegennet in het buitengebied tussen de 30% en 50% aan gemotoriseerd verkeer en de vrijgekomen ruimte komt ten goede van actief verkeer.
  - Verkeersaantrekkende voorzieningen en initiatieven voor gemotoriseerd verkeer worden tegen gegaan.
- Doorgaand verkeer weren we uit de kernen
  - We onderzoeken in hoeverre een randweg bij Nistelrode en Heeswijk-Dinther inpasbaar is en kan bijdragen aan het verminderen van de verkeersdruk in de kernen in vergelijking met andere maatregelen om doorgaand verkeer te weren uit de kernen. De inrichting van de omgeving van de randweg dient bovendien bij te dragen aan andere opgaven, zoals herstel wijstgronden, klimaatadaptatie, biodiversiteit en groene gezonde verbindingen
  - Het doorgaande verkeer leiden we altijd af naar de hoofdontsluiting van snelwegen en de provinciale weg Veghel-Den Bosch. De radiale wegen naar deze hoofdontsluiting vanuit de kernen krijgen een veiligheidsupdate.
- We stimuleren deelmobiliteit, zodat minder gemotoriseerd verkeer nodig is en het makkelijker wordt om verschillende mobiliteitsvormen (per rit) te stimuleren.
  - Voor dit verkeer werken we met drie mobiliteitshubs (nabij Heesch, Nistelrode en Heeswijk-Dinther), waarmee we de benodigde verkeer/parkeerruimte en de uitstoot beperken.
  - We zetten in op zelfrijdende duurzame voertuigen die parkeren buiten deze hubs uiteindelijk overbodig maken.
- Het gemotoriseerd verkeer dat overblijft, is zoveel mogelijk duurzaam.
  - We maken vervoer op basis van elektriciteit of waterstof aantrekkelijk met goede voorzieningen.
  - We verbieden binnen een paar jaar vrachtverkeer in de kernen dat op fossiele brandstoffen rijdt.

## We geven ruimte aan inwonersinitiatieven

Wanneer we alle ambities waar willen maken dan kunnen we dat alleen samen met inwoners, ondernemers en overheidsprofessionals.

- (Zichtbare) betrokkenheid van inwoners bij de kernen stimuleren we.
  - We stimuleren inwonersinitiatieven met geld, het beschikbaar stellen van kennis en het bieden van procedurele ondersteuning indien ze bijdragen aan de in deze visie gestelde ambities.
  - Initiatieven van inwoners om tiny houses, mantelzorgwoningen of knarrenhofjes aan het huidige aanbod toe te voegen zijn welkom
  - De gemeente wil een cultuuromslag maken, naar een ja, mits benadering bij initiatieven van inwoners en ondernemers

### Verwijzingen naar andere hoofdstukken

- Voor leefbare kernen is een gezonde leefomgeving een essentieel onderdeel. De ambities die we hiervoor hebben zijn beschreven in het hoofdstuk gezonde leefomgeving.
- Voor leefbare kernen is een goede omgang met onze gezamenlijke identiteit van toegevoegde waarde, daar gaan we in het hoofdstuk landschap en erfgoed nader op in.

# Thema Klimaatbestendig en (herstel) biodiversiteit

Door anders om te gaan met onze omgeving bereiden wij ons voor op een toekomst met een extremere weersomstandigheden en werken we aan het herstel van biodiversiteit

Het klimaat verandert waardoor de weersomstandigheden extremer worden. We krijgen vaker te maken met droogte, hitte en langdurige periodes van regen en extremere piekbuien. Dat vraagt om aanpassingen in de openbare ruimte. Ook zien we dat de biodiversiteit afgelopen decennia drastisch is afgenomen, terwijl biodiversiteit cruciaal is voor al het leven op aard inclusief de mens.

**PM. De opgaven waar we voor staan.**

## Ons watersysteem richten we in op het vasthouden van water

- We houden meer water vast  
Het centrale principe: Elke druppel water in Bernheze willen we in Bernheze vasthouden.
  - Dit doen we met hogere (grondwater)peilen. Het waterpeil in de Peelhorst moet om te beginnen gemiddeld met 50 cm omhoog. Dit betekent oa. dat we al het regenwater vast moeten houden.
  - We vergroten de sponswerking van de bodem. Dit doen we door meer organische stof toe te voegen, meer bos en beplanting toe te voegen (beter doorwortelde bodem), bodemleven betere kansen te geven.
  - Door de teelt en de functie van het land het peil te laten volgen en niet andersom.
  - We onttrekken minder (grond)water en beginnen met het uifaseren van beregeningsinstallaties en grondwaterpompen.
- We geven beken en watergangen meer ruimte
  - We herstellen historische waterlopen en sloten
  - We laten beken (weer) meanderen
  - We richten natuurvriendelijke oevers in
  - Waar ruimte is realiseren we nevengeulen
- We creëren meer ruimte voor (tijdelijke) waterberging van regenwater
  - Op daken
  - Onder verhardingen, zoals terrassen en parkeerplaatsen of het toepassen van halfverharding
  - In tuinen en de openbare ruimte zorgen we met een groenere inrichting voor meer infiltratie in de bodem en koppelen/wateren we regenwaterafvoer bewust af op het groen om het riool te ontzien. We realiseren meer ruimte voor water via wadi's, vijvers en zaksloten voor meer ruimte voor water
  - Ook wijzen we waterbergingsgebieden aan, die kunnen overstromen. Mogelijk als zwemvijver in te richten
- We behouden de mogelijkheid om af te voeren
  - Met het inrichten op het meer vasthouden van water, wordt de buffer groter. Om wateroverlast tegen te gaan, moeten de mogelijkheid om af te voeren blijven.
  - We zorgen voor een doelmatige inzameling van afvalwater en zien afvalwater steeds meer als een grondstof.
  - We bouwen het riolsysteem steeds meer om naar een gescheiden stelsel.

## We realiseren aangename plekken rekening houdend met extreme weersomstandigheden

- We houden meer rekening met hitte in onze openbare ruimte
  - In iedere kern hebben we in 2030 een grotere aaneengesloten groene koelte plek. Elk huis moet een grotere aangename koele plek hebben binnen een loopafstand van 300 meter.
  - Waar waterlopen en beken aanwezig zijn, richten we deze in als veilige zwemlocatie
- Bomen met een groot bladerdek in de kernen beschermen we, zodat er voldoende schaduw is bij hittedagen

## We herstellen de biodiversiteit

- We beschermen wat we hebben
  - Onze zandwegen beschermen we strikt en zetten we in om ecologische kwaliteiten te versterken. Alle zandwegen zijn in 2050 aantrekkelijk voor de biodiversiteit en staan in verbinding met andere natuurgebieden. Dit betekent ook we ze ontzien van verkeersaantrekkende ontwikkelingen.
  - Bestaande houtwallen, watergangen, natuurgebieden en ecologische verbindingen beschermen we.
  - Pesticide gebruik in het openbaar groen en op pachtgronden van de gemeente gaat naar nul. Het openbaar groen beheren we in 2030 100% ecologisch en klimaatadaptief,
  - Activiteiten als bouwen, windenergie, zonneparken, intensiveren van de landbouw en andere activiteiten die de biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit laten verminderen zijn in het hele beekdallandschap en de Peelhorst niet meer mogelijk.
  - Het landschapspark dat als groene buffer tussen Oss en Heesch ligt ontwikkelen we door als natuur-, recreatie-, en 'gezondvoedsel'-gebied
- We ontwikkelen nieuwe gebieden
  - We vergroten het areaal waar biodiversiteit de ruimte krijgt, zoals in natuurgebieden, op agrarische percelen, in tuinen en in de openbare ruimte.
  - De groene buffers met Oss, Uden en Veghel versterken we met een natuurlijke en klimaatadaptieve inrichting
  - We herstellen het coulisselandschap en zien kansen voor houtwallen, (oude) hagen en bloemrijke akkerranden (75 % van de randen van akkers en weilanden worden insectvriendelijk ingericht), waarbij we zorgen voor voldoende waard- en drachtplanten. In 2030 is dat al 40 %. Bij deze vernieuwde inrichting kiezen we voor inheems regionaal plantmateriaal.
  - We vergroten het natuurgebied in de Peelhorst met 100 hectare elke 5 jaar: bossen, bloemrijke agrarische gronden, herstel van de Wijstgronden, waterberging en waterbuffers. Dus in 2050 tenminste 600 ha.
  - We creëren nieuwe verbindingen tussen gebieden, zodat het leefgebied van verschillende soorten vergroot. Dit doen we onder meer via het NatuurNetwerkBrabant (NNB).
  - We verdubbelen het aantal loofbomen, bosplantsoen en hagen in Bernheze in tien jaar. Dit doen we zo nodig met het aanleggen van nieuwe natuurgebieden. Ook zien we mogelijkheden in de kernen, langs snelwegen (oa. bosplantsoen) en (in overleg met het waterschap) kijken we of het langs de andere watergangen ook mogelijk is.
  - Ten minste 10% van alle verharding wordt groen, onverhard of halfverharding. Onnodige verharding (bv. bij brede wegprofielen of dubbele voetpaden) verwijderen we. We kijken of we de parkeernorm in heel Bernheze stapsgewijs kunnen verlagen van 2 naar 1,5. Zodra we een buurt of weg gaan herinrichten benutten we dit om meer groen toe te voegen en ontbrekende schakels in de groene gezonde structuren aan te vullen.

- We richten onze omgeving met meer natuurlijke diversiteit in
  - We sluiten zoveel mogelijk aan bij het landschap en de natuurlijke variaties daarin. Water en bodem worden leidende principes voor de ruimtelijke inrichting en het herstel van biodiversiteit.
  - Waarbij we meer afwisseling stimuleren met glooiingen, afwisseling tussen hoge en lage beplanting en waterrijk en droge gebieden. Waar we kansen zien in de bodem, waterhuishouding of cultuurhistorie om meer variatie in het landschap te brengen doen we dat. Zo geldt voor de dekzandgebieden dat hier kommen en hagen in zijn gelegen. De Bleken biedt bijvoorbeeld ruimte voor Dassen, weidevogels en trekvogels.
  - In het beekdalsysteem en andere watergangen versterken we de biodiversiteit door meer meanders, natuurvriendelijke oevers, bloemrijke hooilanden, moerassen en moerasbos. In 2027 is de hele Brabantse Ecologische hoofdstructuur ingericht en is door meekoppeling met initiatieven van het waterschap met nog eens 100 hectare extra ecologisch ingericht.
  - 
  - Bij de keuze voor beplanting kiezen we zoveel mogelijk inheems, gebiedseigen en divers. In plaats van strak gemaaid monotoom gras kiezen we bijvoorbeeld vaker voor bloemrijke hooilanden.
  - Soorten die minder water verdampen en land CO2 vasthouden krijgen de voorkeur. Dit betekent bijvoorbeeld dat naaldbomen via een natuurlijk proces vervangen door (inheemse) loofbomen, hooiland of heide.
- De nieuwe gebieden en de andere inrichting geven we zoveel mogelijk in samenhang vorm
  - In Heeswijk-Dinther bijvoorbeeld, verbinden we ecologisch, recreatief en hydrologisch meer met de Aa, de Leijgraaf en omliggende bosgebieden. De Abdij van Berne, Kasteel Heeswijk en de omliggende historische boerderijen en andere historische relictten worden onderdeel van het eco-hydrologische systeem van de Aa en Heeswijk-Dinther. Landschapselementen, natte hooilanden en zaksloten maken dit zichtbaar. Regenwater afvoer wordt hierbij in 2030 voor 80 % geregeld via zaksloten.
  - De Peelhorst versterken we in omvang (600 ha) en kwaliteit. De Peelhorst (tot en met de Peelrandbreuk) wordt integraal onderdeel van het natuurgebied de Maashorst. Activiteiten als bouwen, windenergie, intensiveren van de landbouw en ontwikkelingen die de biodiversiteit en landschappelijke kwaliteit verminderen zijn dan niet meer mogelijk.
- We beheren onze omgeving anders
  - We beheren natuurinclusief
  - Bij vervangingen vormen we om naar meer diversiteit en gebiedseigen soorten

## We worden energieneutraal, met oog voor ons landschap

- We passen hernieuwbare energiebronnen passend in
  - Zonnepanelen leggen we primair op daken en secundair op (landbouw)grond
  - Grondgebonden zonnepanelen combineren we altijd met andere functies.
- ....

## Bewustwording en gedrag

- We leggen de focus meer op de positieve bijdragen van ruimtelijke ontwikkelingen aan ecosysteemdiensten, zoals (schoon) drinkwater, bestuiving, waterberging, bodemvruchtbaarheid, reinigend vermogen van de bodem, het water en de lucht en groene recreatie.
  - We gaan voor meer divers groen in plaats van enkel gras, zodat de bijdragen van het groen aan ecosysteemdiensten veel groter zijn.

- Ook verschuiven we zo de focus op de kosten van het groen, naar de bijdragen die het levert.
- Toeristisch recreatief product versterken van het beekdallandschap, natuur, het erfgoed (Kasteel, Abdij, Molen etc.) en de oude kernen om de waardering te vergroten.
  - ...

# Vitale en duurzame landbouw & economie

Onze economie is toekomstbestendig, de landbouwtransitie geven we vorm en we zijn daarin een voorbeeld van hoe het anders kan.

De landbouw is een belangrijke economische drager in Bernheze. Dat willen we graag zo houden. Daarbij zien we dat het huidige intensieve landbouwsysteem op onderdelen toe is aan een transitie. We hebben oog voor de nadelige gevolgen van de intensieve landbouw en hebben daarnaast ook te maken met veranderende omstandigheden door klimaatverandering. Andere (innovatieve) manier van landbouw bedrijven met meer oog voor de omgeving en het welzijn van mens en dier is een actuele maatschappelijke wens. De agrarische ondernemers zijn creatief en vindingrijk in het vinden van innovatieve oplossingen. We onderscheiden ontwikkelende, veranderende en stoppende ondernemers in de landbouwsector, We zetten in op het volgende:

**PM. De opgaven waar we voor staan.**

## We zijn een innovatieve toplocatie voor (grootschalige) voedselproductie

- In het middengebied (dekzandgronden) zetten we in op (grootschalige) voedselproductie
  - Innovaties in de kennisintensieve, technologische grootschalige voedselproductie vinden hier hun plek, waardoor we een koploper zijn in de regio.
  - De focus ligt daarbij op duurzame concepten die goed zijn voor de omgeving.
  - We verwachten een verschuiving van vlees georiënteerde activiteiten naar de productie van geprint- en kweekvlees of eiwitproductie.
  - Hierbij geldt bovendien dat de transitie hand in hand gaat met grondwater peilaanpassingen, dat betekent dat de teelt moet passen bij het peil, zodat de landbouw minder afhankelijk is van beregening en grondwaterpompen.
- Deze koploperspositie bereiken we door het realiseren van een goed vestigingsklimaat en het samenwerken met kennisinstellingen
  - We bieden een goed vestigingsklimaat voor innovatieve (landbouw)bedrijven vanuit een ja, mits houding om duurzame innovaties te ondersteunen.
  - We maken ook transitie naar andere economische activiteiten mogelijk, omdat soms ook daar de innovatie in zit.
  - Indien nodig helpen we agrariërs naar meer toekomstbestendige plekken te verhuizen en bieden we hen een flexibel bouwblok.
  - We werken samen met kennisinstellingen & opleidingsinstellingen, zoals de Hogere Agrarische School, de Wageningen Universiteit en Technische Universiteit Eindhoven.
  - We bieden ruimte aan experimenten en het opschalen van 'best practices'. Zeker als het gaat om innovaties die passen bij de condities in Bernheze (waterpeil en bodem).
  - We zetten in op een intensievere samenwerking in de regio.

## We zijn ook innovatief met andere (extensieve) vormen van landbouw

- In de Peelhorst en het beekdallandschap ligt de focus op kleinschalige natuurinclusieve landbouwwormen
  - Kleinschalige en innovatieve vormen van landbouw versterken het kleinschalige landschap in de Peelhorst en het beekdallandschap.

- Voedseltuinen en -bossen krijgen hier een plek en beheren we met hulp van lokale agrariërs.
- Het concept van Herenboeren en andere vormen van gemeenschapslandbouw leent zich ook voor deze locatie's.
- In 2030 is 15% van het landbouwoppervlak gevuld met biologische of regeneratieve landbouw. Dat is in lijn met de Europese doelstelling. De verwachting is dat deze kleinschalige extensieve landbouwvormen hieraan bijdragen, hoewel deze opgave niet exclusief dit gebied toebehoort.
- ...
- We experimenteren volop met nieuwe combinaties in de landbouw.
  - Doordat de landbouw in dit gebied extensiever is, biedt dat ruimte voor andere activiteiten. Dat is waarschijnlijk ook nodig om de verdienmodellen werkend te krijgen. Daarom bieden we de ruimte voor nieuwe combinaties vanuit een ja, mits principe.

## We houden rekening met andere functies en beperken overlast

- We zoneren zorgvuldig, om verschillende activiteiten de ruimte te geven.
  - Nabij de kernen ligt de focus op natuur en wonen en op meer afstand van de kernen ligt de focus op landbouw.
  - In de landbouwgebieden in het dekzandgebied is binnen de wettelijke milieunormen meer mogelijk.
  - We wijzen een 'intensieve vee'-arme cirkel rondom de kernen aan. Binnen deze zone, een zone van minimaal 1 kilometer vanaf de rand van de kernen, beginnen we zo snel mogelijk met het vrijwillig beëindigen of verplaatsen van intensieve veehouderij .
  - We brengen oude en nieuwe landbouw samen op historische plekken om zo de geschiedenis van de landbouw te laten zien.
- Gezondheidsschade en overlast door toedoen van de landbouw voorkomen we, om zo bij te dragen aan een gezonde leefomgeving
  - We streven naar landbouw met meer aandacht voor gezondheid, biodiversiteit en een gezonde bodem en water.
  - We verminderen geuroverlast
  - Daarnaast zien we ook mogelijkheden om met innovaties schadelijk uitstoot te verminderen. Dit kan bijvoorbeeld met drone technieken waardoor bemesting en gewasbescherming op maat mogelijk is.
  - Zwaar landbouwverkeer door de kernen vermijden we.
  - We verwachten dat onze agrariërs met innovaties ook andere maatschappelijke doelen tot stand brengen, zoals een bijdrage leveren aan biologisch voedsel, circulaire ketens, biobased verbouwen van grondstoffen, het verhogen van de biodiversiteit, klimaat en landschap en een productie zonder schadelijke bijwerking aan mens, natuur en bodem.
  - Het is voor boeren niet toegestaan om te vormen naar vormen van landbouw met een hoger niveau van pesticiden gebruik.
  - Nieuwe vormen van extensieve landbouw op basis van ecologisch principes en zonder gifgebruik zijn meer dan welkom.

## We zetten in op nieuwe verdienmodellen voor een vitale landbouwsector

- We stimuleren verdienmodellen rondom het versterken van de biodiversiteit en landschapselementen
  - Perceelsgrenzen, oevers en randen van waterlopen vormen een ecologisch netwerk in 2030, waar agrariërs een redelijke vergoeding voor krijgen om deze te beheren.
  - ...
- We stimuleren verdienmodellen die bijdragen aan de waterberging



- Landbouw die inzet op gewassen die water langer vasthouden zijn welkom.
- Waterbergen bij grote regenpieken op grasland
- We stimuleren verdienmodellen met betrekking tot recreatie en toerisme
  - Voedselproductie zetten we in als toeristisch product.
  - We gaan agrariërs betrekken bij het beheer van het Geopark Maashorst.
  - We benutten koppelkansen tussen het aanwezige erfgoed en het historische landschap.
  - Erfgoed en monumenten komen in het beekdallandschap veel voor en beschermen en herstellen we. Waar mogelijk doen we dit met hulp van de lokale (agrarische) ondernemers.
  - Daar waar toerisme en recreatie toeneemt moeten we (parkeer)voorzieningen voor fiets en auto aanpassen
- We stimuleren de lokale productie van gezond voedsel
  - Agrariërs die ook willen omschakelen naar lokale voedselproductie ondersteunen we.
  - ...
- We stimuleren het verbouwen van grondstoffen voor biobased bouwen
  - We zien kansen voor het verbouwen van grondstoffen voor de biobased industrie.
  - ...
- We zien kansen voor verdienmodellen met de productie van duurzame energie
  - Agrariërs nemen de vorm aan van energieboeren in het middengebied met de opwekking van zonne- en windenergie.
  - In het middengebied of rondom de kernen zijn ook kansen voor zonneparken met dubbelgebruik met landbouw of recreatie.
  - De agrariërs hebben daarnaast ook een belangrijke rol in de opslag van deze duurzame energie.

## We koesteren en stimuleren lokale bedrijvigheid

- We zetten in op lokale bedrijvigheid in de kernen en versterken onderlinge relaties van sectoren
  - We gaan leegstand tegen van commerciële ruimtes.
  - We stimuleren werkconcepten waar werken en ontmoeten centraal staat.
  - We realiseren een aantrekkelijk verblijfsklimaat voor ondernemers.
- We voorzien in ruimtebehoefte voor bedrijventerreinen door middel van vraaggericht ontwikkelen
  - De focus ligt op ons lokaal midden- en kleinbedrijf.
  - We geven geen prioriteit aan grootschalige bedrijventerreinen, grootschalige XXL-logistiek en zware industrie (> categorie 4.3). Heesch West vormt hierbij een uitzondering.
  - We stimuleren passende eigentijdse werklocaties voor ZZP'ers, startups en kleine & middelgrote bedrijven.
  - We dragen zorg voor aantrekkelijke bedrijventerreinen door deze duurzaam en klimaat adaptief in te richten.
- We zetten in op een inclusieve arbeidsmarkt
  - Dit doen we door middel van een aantrekkelijk woon- en vestigingsplaats zijn voor talent en jongeren.
  - We gaan personeelstekort en een overschot van personeel tegen door de vestiging van bedrijven ook hierop te beoordelen.
  - We stimuleren en ondersteunen initiatieven in het begeleiden van (jonge, startende en innovatieve) ondernemers.
- We veranderen de rol van de overheid voor een betere dienstverlening
  - De rol van de overheid wordt faciliterend, netwerkend en participierend.
  - We zetten in op het onderhouden van korte lijnen met ondernemings(organisaties).

- Daarnaast zetten we in op het verbinden van partijen. Economie is een centrale spil (facetbeleidsveld) en van toegevoegde waarde ('smeermiddel') om andere gemeentelijke beleidsvelden of relevante organisaties gemakkelijk in verbinding te brengen met de ondernemers en ze daar podia te bieden.
- We dragen zorg dat lokale partijen, met name het klein- en middenbedrijf uit Bernheze, voldoende kans maken op vergunningen.

## We creëren een duurzame en toekomstbestendige economie

- We zetten in op een circulaire economie
  - Gebruik van abiotische grondstoffen verminderen we in 2030 met 50% (zie landelijk grondstoffenakkoord)
  - We stellen steeds hogere eisen aan het gebruik van herbruikbare grondstoffen...
- We werken er aan om in 2050 energie- en CO<sub>2</sub> neutraal te zijn
  - We zijn in 2040 voor 80% van gas los
- We werken aan klimaatadaptatie
  - Het tegen gaan van verdroging heeft hierbij prioriteit in de landbouw
- We stimuleren natuurinclusieve landbouw
  - De Peelhorst en het beekdallandschap zijn de gebieden waar natuurinclusief bouwen en verbouwen centraal staat...
- De stikstofdepositie verminderen we
  - We zetten in op de vermindering van de ammoniakdepositie door innovatie
  - Motorvoertuigen op fossiele brandstoffen weren we steeds meer, om te beginnen met vrachtauto's in de kernen
- We verbeteren andere milieukwaliteiten
  - ...

## Transitie van de landbouw vraagt ook aandacht voor de menskant van de ondernemer

- Pater van den Elzen plaats
  - Pater van de Elzen gaf aandacht aan zingeving en trots in de landbouwgemeenschap. Deze aandacht weer een plaats geven in een landbouwhub.
- We stellen een vertrouwenspersoon in voor agrariërs.
  - Onderwerpen zoals de omschakeling naar andere vormen van landbouw of het verplaatsen van de agrarische activiteit naar een andere locatie binnen de gemeente, is met een vertrouwenspersoon bespreekbaar.
- Met een gebiedsmakelaar faciliteren we het verplaatsen en omvormen naar passende landbouw.

# Landschap en erfgoed

Ons erfgoed en historisch landschap vormt onze identiteit. Wij beschermen het op een manier die ook toekomstige generaties aanspreekt. Bij nieuwe ontwikkelingen versterken we onze historische identiteit.

Bernheze heeft een gevarieerd landschap en inspirerend erfgoed. Elk landschapstype (peelhorst, dekzandgronden en beekdalen) heeft zijn eigen karakter en bijzondere kwaliteiten. Die verschillende karakters zorgen voor onze identiteit. Landschap en erfgoed zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Wij beschermen en ontwikkelen landschap en erfgoed waarmee we het karakter en de leefbaarheid van onze gemeente vergroten.

## Wij beschermen en herstellen bijzondere cultuurhistorische elementen in het landschap en onze dorpen

- Wij beschermen cultuurhistorische elementen zoals zandwegen, houtwallen en de beekdalwallen;
- We zijn kritisch op het toevoegen van nieuwe bebouwing in het buitengebied;
- In de Peelhorst en het beekdallandschap komen geen zonneparken; daarmee volgen we de wens van onze partners en inwoners.
- Beeldbepalende gebouwen, (groen-)structuren en monumenten in de dorpen vormen samen het historische karakter. Dat koesteren we en beschermen we actief.

## Ons erfgoed en landschap zijn een inspiratiebron voor toekomstige ruimtelijke en maatschappelijke ontwikkelingen

- De bijzondere landschappen aan de randen van de kernen houden we beschikbaar voor maatregelen op het gebied van klimaatadaptatie, natuur en recreatie. Daarom bouwen wij hier liever niet;
- Erfgoed en monumenten in het beekdallandschap beschermen en herstellen wij. Dit doen wij in samenhang met de ontwikkeling van (cultuurhistorische) wandel en fietsroutes;
- Erfgoed en historisch landschap geven inspiratie voor ruimtelijke ontwikkelingen en maatschappelijke opgaven. De transitie van de landbouw, klimaatadaptatie en energietransitie gaan hand in hand met de ontwikkeling van erfgoed en landschap. Hierbij volgen wij de lagenbenadering en zijn water en bodem leidend.

## We vergroten de toegankelijkheid en beleefbaarheid van erfgoed

- We vergroten de toegankelijkheid en de beleefbaarheid van erfgoed onder een breed publiek.

## Wij geven erfgoed een nieuwe toekomst

- Het behoud van het religieus erfgoed in de kerken is van belang voor het karakter en de leefbaarheid van de dorpen. Kerken die aan de eredienst worden onttrokken zetten we in voor openbare maatschappelijke functies zoals gemeenschapshuizen;
- Waar mogelijk maken wij erfgoed functioneel en economisch rendabel;

### Wij ondersteunen de totstandkoming van concrete projecten

- Wij ondersteunen de totstandkoming van het Geopark Peelhorst en Maasvallei (incl. de wijstgronden);
- Erfgoed in Nistelrode, met name uit de Bronstijd, maken wij zichtbaar en toegankelijk;
- Wij onderzoeken of we het erfgoed van de Abdij van Berne als locatie kunnen inzetten voor zorgwonen, in samenhang met Laverhof.